

Žydinti vyšnia

Sapnas Vėlinių naktį, gal veikiau paryčiais, turėjo kažką reikšti, negalėjo būti tik atvirukas. O jeigu atvirukas – tuomet iš aukščiau, iš ten, kur visi išeina, bet nuolat grįžta. Ar galėtume ginčytis – Jie negrįžta, Jų nėra?.. Kartais šalia nieko daugiau ir nėra – tik Jie. Atrodo, kad sapne ir būta su Jais, o gal ir su gyvaisiais, gal jau ten buvome visi susimaišę? Pakilome lyg kosminiu laivu, lyg karieta be langų, be jokios apsaugos, be vedlio. Didelis būrys žmonių – nežinau, pažįstamų ar ne – ir taip, ir taip. Staiga visi aiktelėjo, nes atsidūrėme ant didžiulio gūbrio, vaizdas į tolimas išniro milžiniškas, ir mes kyburiavome virš dviejų susiliejančių upių. Buvo be galo gražu ir visai neaišku, nei kokia šalis, nei kokia erdvė. Paskui nusileidome

į platų slėnį. Į rudenį. Bridome per miškus, sodus, mus turėjo kažkas sutikti, iš tolumos būrys šešėlių tarsi artėdavo, tarsi vėl išnykdavo. O mes keliavome. Takai buvo lyg per pelkę, jie kartais pradingdavo, žemė pavojingai liulėjo, po kojomis šiugždėjo sluoksniai prikritusių lapų, švylavo tamsūs medžių kamienai. Jautėme drėgmės kvapą, rūkas mums krito ant akių, rodėsi – toliau nieko nebeįžiūrėsime. Ir staiga – vyšnia! Tiesa, nedidelė, bet aplink vien belapiai medžiai, vien krūvos pūvančių lapų, vien tirstas rūkas – o čia vyšnia žydi! Dideli balti žiedai apkritę medelį, nematyti šakų – žiedų žiedai ir – ruduo... Žmonės, turėję mus pasitikti, taip ir nepriartėjo. Išnyko. Paliko mus vienus prie vyšnios.

Iš sapno visada pabundame. O gal ne?

Jau sapne, kai ruduo – tamsiai pilkas rūkas, spalvas praradę lapai, pelkės pakraštys, juodų paukščių ilgi sparnai, mūsų šiugždantys žingsniai – švystelėjo siūlelis – Vytautas Mačernis! Vizijos! Gal ir jis čia prie vyšnios kartu?..

Neįvykusi santuoka

Po Vilniaus geležinkelio stotį šmižinėja vokiečių kareiviai, geriau prasmukti nepastebėtam, kad niekas nepaprašytų dokumento, nes neturi atleidimo, taip ir nepavyko jo gauti, sugriebtų – gali išgrūsti į Vokietiją prie reicho darbų, o dar baisiau – į frontą... Žiaurūs vokiečiai, ar kas geriau nei rusai? Jau dveji metai – prie okupacijos net priprato, lyg

prisitaikė, išmoko išsisukti, pasinaudoja draugu, bendrakursių leidimais, įgudo „profesionaliai“ ištaisyti datas, patys „prasi-
tęsti“ pažymėjimus. Be to, Vytautas gerai moka vokiečių kal-
bą, ne taip baugu – kaip kurčnebylio nesuims, visada turės ką
paaiškinti. Galop ar jam ne tas pats, kas atsitiks – gyvens ar
žus? Ar ne tas pats šiandien, 1943 metų rugpjūčio pabaigos
tvankią, vasaros saulės pernokintą dieną? Greičiau į traukinį,
greičiau tėviškėn, kuo toliau nuo Vilniaus. Dabar jos čia nėra.
Nykus miestas, niūrios gatvės, pilki namai. Tuštuma, nors
kauk! Vėl į Žemaitiją – pasislėpti nuo kibios vokiečių valdžios,
nuo draugų, pažįstamų, svarbiausia – nuo savęs, kaip nors nu-
siraminti, susikaupti... Gal pavyks ten, pelkėtame ir miškinga-
me krašte, ilips į aukščiausią pušį, vėl įsės į savo „gandalizdį“,
dairysis, gal patirs *aukštųjų akimirku*, nors šiandien tik *dūžtan-
čios formos* – skaudžiai, lemtingai dūžtančios... Užsimerkęs pui-
kiausiai mato, kas kurioje pusėje: čia piliakalnis, ežeras, pelkė,
miškai, kitapus – kaimynų sodybos. Garsiai kalbės, mosuos
rankomis, jam atlieps gimtinės erdvės ir medžių viršūnėmis
lekiantis vėjas, atlieps žydinčios pievos ir jau kelionėn besiri-
kiuojantys paukščiai, jam atlieps visas stebuklingas, mistiškas
namų pasaulis. *Mokėkime gyventi dūžtančiose formose* – tarsi moko
kitus, dabar jose pats...

Traukinys jau įsibėgėjo, vakarop turėtų pasiekti Šiaulius.
Vytautas atsisėdo prie lango, išispraudė tarp pagyvenusių
moterų, jos tarška lyg šarkos apie viską iš eilės, suka ratais,
pasakojasi, apkalba. Vaikinas išsitraukia iš vidinės švarko ki-
šenės mažutį rusų–anglų kalbų žodynėlį, mėgsta traukinyje
mokyti žodžius. Dabar pas juos Šarnelėje slapstosi belaisvis
lakūnas Dimitrijus Moisejevas, Mačernis su juo daug bendrau-

ja, nori tobulai išmokti rusų kalbą, nes Fiodorą Dostojevskį, Levą Tolstojų, Antoną Čechovą, Fiodorą Tiutčevą ir kitus šios tautos klasikus skaito tik originalo kalba. Vertimų jis beveik nepripažįsta, nors pats mėgsta versti, ypač poeziją. Rugsjūčio saulė spigina tiesiai į akis, pro šalį vis greičiau mirguliuoja peizažai, nieko jis žodynėlyje nesusigraibo, net nesistengia. Sąmonė atmeta visus žodžius ir formas. Mintyse – tik Sofija. Keista bejėgystė persmelkusi ir visą kūną, kurį Vytautui įkyriai gelia, lyg oda bėgiotų tūkstančiai skruzdėlių ir nepaliaudamos į jį leistų savo nuodus. Tokio nerimastingo skausmo dar niekada nejautė, nors kartais namuose, kaime, kai negaudavo ilgai iš mylimosios laiškų ar atskriedavo tik keli formalūs sakiniai – lyg trumputės sužadėtinės kasdienybės ataskaitos, vaikas gniauždavo saujoje ploną popierėlį, o iš širdies imdavo po visą kūną sklisti šaltis, paskui ir nemaloni gėla. Tuomet traukdavo į pelkes, paežerius, kalnelius, klaidžiodavo be kelio, be tikslo iki vėlyvos nakties. Sofija laiškuose kartais šaipydavosi – tu težinai tik po laukus lakstyti, verčiau rašyk, kurk, nesiblaškyk! Žinoma, pamokslauti lengva, ji miestietė, o kokie žvėrys draskosi jo *dūšioje*, ar mylimoji žino? Gal nujaučia... Staiga pasidaro graudu, tvenkiasi ašaros, dabar neiššoksi iš vagono, išplečia akis, užgniaužia besiveržiantį verksmą ir išiziūri pro langą. Traukinys lekia per Lietuvos miškus, laukus ir pievas, per upių tiltus. Čia jo „Vizijos“! Visur lyg bitės dūzgia darbininkai. Jau geltonuoja ražienos, gubomis sustatyti rugiai, kerta miežius, avižas. Plazda baltos moterų skarelės, boluoja šviesūs vyrų marškiniai. Pjovėjai sustoję eilėmis mosuoja dalgiais. Rišėjos iš paskos renka, kelia. Pats rašė apie plevenančią didelės pjūties rimtį. Atrodo lyg idilė: kartų kartos dirba žemę, pelno duoną,

galbūt didžiuojasi savo kilme, paveldi sūnūs iš tėvų ūkį, merginos eina marčiosna, nešasi kraitį. Ar išties idiliška, romantiška? Ar jis nori būti vienu iš baltmarškinių pjovėjų, paskui kurį seka jaunutė rišėja? Vytautas šypteli, net pasižiūri į savo baltas rankas. Pjovėjų rankos tikriausiai kietos, suskirdusios... Žemdirbiai jaunajam Mačerniui yra didžiulės pagarbos verti žmonės, jie yra tautos pamatas. Jis ir pranešimą universitete apie tai skaitė, visiems įrodinėjo – ūkininkai laiko Lietuvą, o jų vaikai štai į mokslus kyla.

Šarnelėje, tėvų ūkyje, studentas nedaug dirba, tik retykais, kai lietus atšniokščia, visi bėga su grėbliais, šakėmis į laukus gelbėti šieno, suskumba ir jis, nors jeigu ir nebėgtų, niekas nieko nesakytų. Sodyboje prie darbų yra samdytų vyrų, merginų. Tačiau vaikystėje, paauglystėje berniukui teko visokių ūkio darbų – ganyti žąsis, vėliau gyvulius, kurių laikė dešimtimis, kasti bulves, plūktis laukuose kartu su samdiniais. Niekas jo nelepino, visi Mačernių vaikai dirbo.

Dabar Vytauto padėtis pasikeitė, jis yra studentas, mokslo žmogus, nuolat skaito, rašo – visi tą supranta, prie darbų nekviečia. Nors motina Elzbieta kartais priekaištauja – ką tu uždirbi iš tų raštų, o kitąsyk, žiūrėk, turėdama laisvesnę valandą, pati varto Vytauto knygas, prisipažįsta ne viską suprantanti. Tuomet sūnus paima ją už rankos – sėsk, mama, paklausyk, paprastai papasakosiu... Mačernienė mėgo paskaityti knygų, net pati eiliavo, dainelių parašė, buvo linksmą, aštrialiežuvė, posmuotai pašiepdavo Šarnelės pijokus. Vytautas motinos prašydavo kol kas jo eilėraščių neskaityti, nesigilinti, vis žadėjo išleisti knygele – tuomet padėsiąs ant stalo, tesidžiaugia...

„Vizijos“! Ne, daugiau neberašys, viskas! Nors per jas išgarsėjo kaip poetas. Užteks septynių su pradžia ir pabaiga. Ir sužadėtinei prisipažino – jau užbaigtas šis ciklas, traukia naujos temos ir kitokios formos. Bet Sofija vis tiek „spaudžia“ toliau rašyti kažką panašaus į „Vizijas“. Nepasiduos. Kūryba – jo šventa žemė. Vizijos... Išties jis mato, ko kiti negali matyti. Mirusi senolė pasirodo vidury baltos dienos, išnyra iš saulės spindulių, iš sodu, kartais su puošnia vestuvine suknia, kartais jau sena, suvargusi, bet visada akys šiltos, susirūpinusios, kalbina ją, klausinėja – mano mylimas vaikelis, kaip tu gyveni? Vytautėlis pasakoja, atvirauja – iš namiškių senolė jam buvo artimiausias žmogus. *Vizija – tai mano turtas, svajonė – tai mano dabartis, praeitis ir ateitis. Be jų aš nieko neturiu, be jų daugiau nieko ir nenoriu...* Keistas jis žmogus, viską projektuoja į ateitį – mokslą, kūrybą. Ir vadovavimą lietuvių tautai. Viskas, ką daro šiandien, yra skirta Lietuvos rytojui.

Įskausta akis dairytis pro traukinio langą, ir pakeleivės nurimo, snūduriuoja. Sofi, Sofi! Kodėl nelemta? Niekada nesusituoksime – žinau... Niekada! Ji pyktelejo – nepranašauk, viskas įvyks – juk turime prieš akis gražaus laiko. Rugpjūčio tryliką dieną iš Vilniaus geležinkelio stoties išleido Sofiją į Anykščius pas gimines. Merginas vokiečiai irgi gaudė į reicho darbus, tad nevertėjo rizikuoti ir vienai likti mieste. Išvažiavo abi su mama Visvaldiene, brolis Jonas ir jaunylė sesuo Gražina jau ten apsisotoję anksčiau. Jie gyvens visi kartu, vienas kitam padės, nebus sunku, Sofija niekada nesijaus vieniša. Ar ji gali suprasti, kas yra persmelkiantis vienatvės šaltis, širdies gėla? Mergina visada apsupta ją mylinčių žmonių. Linksma, graži, šviesiaplaukė jo Sofija! Kas žino, ar ilgai bus jo? Tuojau ims

kas nors aplink suktis. O jai gali kiti žmonės padaryti įtaką, įkalbėti, paveikti. Vytautas jau seniai tą suprato, todėl neramu. Ar sužadėtinė teisingai nusprendė? Žinoma, sunku brautis pro Visvaldienės isteriją, ašaras, brautis į žentus, kai Sofijos mama jo nenori, kai bijo, kaip jie studentai gyvens, pragyvens, ką valgys, kuo užsiklos, pasiklos... Motiną net nervų priepuolis ištikko, kai sužinojo, kad jiedu tuokiasi, teko į ligoninę vežti. Ne, ne – Vytautas poetas, nepraktiškas, prisimink, dukra, kaip juo lyg vaiku rūpinaisi, jis net savimi negali pasirūpinti, tik rašo ir skaito, tų kalbų lyg išprotėjęs mokosi, pati sakai, kad į visokias filosofijas įnikęs, kartais net užmiršta, kad esi kambaryje... Kas iš tokio vyro? Ar reikia skubėti tuoktis, ar negalite karo pabaigos palaukti, kai ateis ramybė, pastovumas, nereikės baimintis dėl gyvybės, dabar, žiūrėk, apsisvesit, o vokiečiai capt, suims tavo jaunąjį vyrą ir išvarys į Vokietiją. Ir kam tau, Sofija, reikia šitos santuokos, juk nesilauki? Ne, mama, nesilaukiu. O gal dar ir ne jis tau skirtas? Skirtas, ko gero jis, bet palaukti galima, nesinervink, saugok savo sveikatą, aš susitvarkysiu gyvenimą, ateis laikas. Išmesk tą leidimą tuoktis, kad nė po akių nebūtų, kad manęs neerzintų, išmesk, kam jį saugoti, mesk ugnin! Kad ugnies, mama, nėra...

Vytautas troško susituokti, gyventi kartu, dirbti, kurti. Ramus jis galėjo būti tik šalia Sofijos, sužadėtinė kartais atstodavo visą pasaulį, vaikinai net bauginosi, laiškuose „prikaištavo“ – kas tu esi, Sofiuok, kad be tavęs gyventi negaliu, rodos tuoj ore išnyksiu, tu tarsi laikai mane šiame pasaulyje... Kas esi, meile mano, sužadėtinė mano, moterie mano? Mes sutverti vienas kitam, mūsų likimai surišti, *mes vienas kitam taip skirti, kaip žmogui yra skirta mirtis*... Laiškuose ją jau pavadinda-

vo žmona, buvo saldu tą žodį rašyti. Per pačius karo pavojus, per sumaištis, Mačerniui besislapstant Šarnelėje, Kulautuvoje, Beržore, mintyse užė pagrindinis noras – susituokti! Sofija parašė, kad be specialaus leidimo santuokos jau neįregistruojamos, būtina gauti iš Vilniaus miesto burmistro leidimą. O kad gautų šį dokumentą, reikėjo būti nors vienam prisiregistravusiam Vilniuje. Mergina suprato, kad Vytautas niekaip to nepadarys, nesugebės, tokiais atvejais yra visai neorganizuotas. Vasaros atostogos, universitetas tuščias, bet ji vis tiek prisibeldė į sekretoriatą, rugpjūčio penktą dieną pasiskolino savo gimimo metrikus, kurie *yra reikalingi labai skubiai registracijos reikalui*. Sofijos šeimininkė pažadėjo už papildomą mokesį laikinai priregistruoti. Galop, padedant pažįstamiems, leidimą tuoktis gavo. *Metrikacijos apylinkei – prašau sutuokti p. Mačernį Vytautą su p-le ...ketvirtadienį (43.VIII.12) 10 val. Parašas*. Ant firminio Vilniaus miesto burmistro blanko juodu rašalu ranka paskubomis kažkoks sekretorius brūkštelėjo šį lemtingą dokumentą. Sofija mušė telegramą Vytautui į Šarnelę. Pas ją tuo metu viešėjo motina Visvaldienė, bet dukterė šiomis naujienomis su ja nesidalino, prasarė tik santuokos išvakarėse, tada ir prasidėjo graudūs verksmai...

O dabar nelaimingas jaunikis bilda traukiniu atgal į Žemaitiją. Tarytum snūduriuoja, visi nurimę, vakarėja, bet rugpjūčio kaitra dar neišblėsusi, saulė ritinėjasi žeme, nors dangus jau žemesnis, vasaros pabaiga. Užmerktose akyse plaukia sumišę vaizdai. Iškyla Žemaičių Kalvarijos bažnyčios bokštai, po karo jiedu su Sofija būtų tikriausiai joje dar kartą susituokę, dar labiau vienas kitam prisiekę. Bet kokios čia priesaikos – ji vienintelė visam gyvenimui! Tačiau bažnyčioje, gaudžiant var-

gonams, po karo, su draugais, su tikrais aukso žiedais... Dabar nežinia, tikriausiai niekada – blaškosi širdis su traukinio tukšėjimu. Vėl mintyse Šarnelė, piliakalnis, ežeras, didžioji pelkė, jos paukščiai, kvapai, žolynai. Kartais jis nuskina tuos kuklius žiedelius, sudeda į knygų puslapius, Sofijai prisipažino, jog suspaudė į astronomijos vadovėlį, kad žiedai su žvaigždėmis kalbėtųsi. Jau norėtų būti savo „gandralizdyje“. Tačiau visus vaizdinius mato tik per Sofijos veidą, jos mėlynas akis, šviesias garbanas, jos šypseną... Sofi, Sofi, Sofi! Širdis tiesiog stūgauja iš nevilties – jaučia, niekada, bet kodėl, kas bus? Ji išvažiavo su saviškiais, pakluso motinos norams, ką dabar mylimoji mąsto, ko trokšta, kada parašys jam bent keletą žodžių? Sofija vangiai rašyti laiškus, kartais griežta, jį bara, baudžia, stabdo jo meilę, tartum to jausmo būtų per daug... Argi būna meilės per daug? Sofija sako, kad Vytautą reikia pristabdyti, nes jis visai pames-tų galvą, nesusikauptų, gyventų vien meile... Betgi, mano mylimoji, mano geroji – kai mes gyvensime kartu, tu visada būsi šalia, visada mano, aš būsiu ramus, daug dirbsiu, tu gi žinai, kiek aš dirbu, kaip man svarbu darbas. Tik jį padarius džiaugsminga švesti. Užmerktos akys dar nubėga keliukais nuo namų link Žemaičių Kalvarijos, stabteli prie ežero. Mato per pievas atskubančią paauglę sesutę Valeriją, kurią be galo myli. Ši kartais iškrečia jam pokštų. Štai jis pėdina sekmadienį iš miestelio bažnyčios susimąstęs, į save sulindęs, o mažoji sesė jau nukulniavusi į priekį kad šoks ant jo iš už medžio... Išgąsdina. Tuomet abu žingsniuoja iš lėto, tauškėdami visokius links-mus dalykėlius, brolis užtraukia kokią dainelę, Valytė pritaria, sako – dar dainuok, dar, mergaitė tiesiog švyti iš laimės, kai su Vytautu keliauja... Traukinys tuksena lygiai, monotoniškai,

bendrakeleiviai jau miega net prasižioję. Keista, kad traukinyje visi suminga, juk namuose darbus dirbtų, apie miegą nė negalvotų. Ne, jis, Vytautas, nenori miego, bet nenori ir realybės, jis būdrauja pusiau su sąmone. Staiga lyg rykštė per galvą plūsteli pyktis. Kodėl Sofija taip elgiasi? Kodėl ji išdavė, motina būtų paverkusi dieną kitą ir nurimusi, jeigu būtų susituokę, jau nieko nepadarysi, būtų pripažinusi kaip žentą. Bet Sofija tik apie saviškius galvoja, jiems pataikauja, ji savęs turbūt gaili, savimi rūpinasi, o ar jis sužadėtinei rūpi? Jeigu labai mylėtų, jeigu mylėtų taip kaip jis – beatodairiškai, nesvarstydama, ar galėtų kas sukliudyti jų santuokai? Ką jis turi galvoti, kai Sofija, pavasarį jį išleisdama į Šarnele, išpėjo – tik neparbėk atgal Vilniun, žiūrėk, susitvarkyk viską, parašyk diplominį darbą, tiek tų studijų beliko, karas greit baigsis ir diplomo prisireiks. Neatlék pas mane, draudžiu! Tačiau vaikiną greitai atlégsta, pyktis jam ne draugas. Juk netolimas laikas, kai mylimoji Vytautui buvo nepaprastai švelni, neišmatuojamai gera, tuo jį pririšo prie savęs visam gyvenimui. Tiek daug nuostabių dalykų iš Sofijos patyrė, jiedu buvo labai artimi, labai, labai, ir laimingi buvo, tad viską jai gali atleisti. Pats esu negeras, vis ją supykda. Ir laiškuose nemoku jausmų išreikšti, netikė mano laišškai. Sofija, kai nori, daug geriau parašo. Kamuoliais mazgosi mintys...

Vytautas keliauja su savo geruoju kostiumu, šviesiais marškiniais, tik kaklaraištis pas Sofiją liko, kai numetė ant kėdės, matyt, kur ant žemės nuslydo. Visiškai nieko nėra pirkti, bet kokiam pirkiniui reikia leidimo, net mylimajai kojinėms reikėjo gauti keletą taškų iš valsčiaus. Kai pradėjo kalbėti apie vestuves, motina Elzbieta ir vyriausias brolis Vladas paskyrė jam iš namų podėlio medžiagą kostiumui, net pats stebėjosi,

kodėl jiedu tokie dosnūs? Su vyresnėliu jis nesutaria, kartais neišsitenka po vienu stogu – labai jau skirtingi, lyg būtų ne tu pačių tėvų vaikai. Juk taip ir yra – Vytautas senolės vaikas... Kostiumą siūdinosi Šiauliuose pas gerą siuvėją. Norėjo parsivežęs paslėpti nuo Valdo, bet šis lyg tyčia namuose sukinėjosi, tiesiog iš rankų išplėšė ir šaipydamasis bemat apsilviko, pasimatavo, pašūkavo, kad šeštadienį eidamas į vakaruškas būtinai pasirodys su jaunikio vestuviniu. Brolis griebė, viską jo nešiojo, netausojo, Vytauto drabužius tiesiog nudrengdavo. Toks Vlodo elgesys gadino sveikata, kėlė pyktį ir nerimą – kuo čia baigsis toks gyvenimas Šarnelėje? Tarsi namuose jam jau vietos nebėra... Ir motina ne visada jį užtaria, nors kartais pati vyriausiuoju sūnumi nusiskundžia. Rudenį, kai vėl važiuos į universitetą, jis nugvelbs apynaujį brolio palatą ir su juo paspruks į sostinę, bent taip atsilygins. Vytautas estetas – jam svarbu, kaip atrodo, kuo rengiasi. Tik dabar šmėsteli galvon – o kokią suknelę santuokai buvo Sofi pasiruošusi? Kokius batelius? Viskas vyko paskubomis, kambaryje sukiojosi jos mama, nė minutės vienu du negalėjo pabūti, bet mylimoji turi madingų suknelių, jai viskas tinka – gražuolė, kad ir ką apsirengtų, vis tiek akys spindi. Jaunikis net gėlių nespėjo nupirkti, registracija dešimtą valandą, kartu su Sofija būtų užsukę į turgų, išrinke nuostabiausią *bukieta*. Vytautas retai mylimajai dovanoja gėlių, ne tas rūpi – išgyventi, pavalgyti reikia. Namiškiai ir artimiausi draugai žinojo, kad jis važiuoja tuoktis. Dabar grįžta vienas. Ką pasakys, kaip paaiškins? Kiek įmanoma ištylėti, slėptis „gandralizdyje“? Tegul niekam neskauda galvos dėl jo gyvenimo ir reikalų. O mama Elzbieta bus net patenkinta, kad nesusituokė. Ji siūlė bent karo pabaigos palaukti, paskui mos-

telėjo – daryk, kaip nori, tavo valia... Kartą rado alkieriuje tarp sūnaus knygų Sofijos laiškus, kuriuose ji mesteli piktų replikų, jog tarp namiškių nėra jam, Vytautui, artimų, jog niekas jo išties nemyli, nesirūpina. Mačernienė įtūžo, net kaimynams apskelbė – nepriims marčios, nė sūnaus, kai grįš susituokę. Sofija ir Elzbieta iki šiol nepažįstamos, nors viena apie kitą daug žino, nes Vytautas buvo nuoširdus, kartais naivus tarpininkas. Savo mylimąją vaikiną keletą kartų parsivežė į Žemaičių Kalvariją, pas draugo Pauliaus Jurkaus motiną apgyvendino, jiedu nulėkdavo dviračiais ir į Šarnele, bet tik iš tolo žvelgdavo į Mačernių sodybą.

Dabar motina gali nusiraminti – sūnus grįžta nesusituokęs... Kaip toliau bus, Dievas težino...

Išsiskyrimas 1943 metų rugpjūčio tryliktą dieną Vilniaus geležinkelio stotyje buvo paskutinis, daugiau Vytautas ir Sofija nepasimatė, tik susirašinėjo, liko laišakai ar jų nuotrupos.

Sužadėtinė. 2011, gegužė

Žmonės mano, kad ji jau mirusi. Galbūt net seniai. Niekur nesirodo, nekalba, nerašo. Labai užsidariusi. Visą gyvenimą visiems kartoja – jų meilė – Vytauto ir jos, Sofijos, reikalas. Daugiau niekam neturi rūpėti. Tačiau žmonėms įdomu. Poetas Mačernis jau daug dešimtmečių yra legenda. Jų meilė – irgi legenda. Bet Sofiją visi pamiršo, ji irgi mirusi kaip Vytautas. O išties gyva, nešiojasi ant pečių devynias de-